

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın təşviqi

Liberal iqtisadiyyatın inkişafına zəmin yaradan ölkələr bu gün daha böyük nailiyyətlərin müəkkifləri kimi çıxış edirlər. Bunun ən uğurlu nümunələrindən biri kimi müasir Azərbaycanı göstərmək olar. Ölkə iqtisadiyyatının liberal müstəvidə inkişafı Azərbaycanı qüdrətli ölkələrdən birinə çevirir.

Bundan sonra da liberal iqtisadiyyat Azərbaycana çoxsaylı nailiyyətlər qazandıracaq.

İqtisadiyyatda sahibkarın payı və rolu artırılır

Qeyd edək ki, əvvəlcə liberalizm Qərbdə monarx və zadəganların, dünyəvi hakimiyyətin inhisarını inkar edən ideologiya kimi yaranıb. Maarifçilik dövrünün liberallarının yaşamasına əsasən, liberal cəmiyyət elə bir cəmiyyətdir ki, burada müxtəlif yurisdiksiyalar və güc institutları mövcuddur, onların heç biri başqaları üzərində total, iyerarxik hakimiyyət formasına malik deyil. Buna uyğun olaraq, nəyi və necə istehsal etməyi, sonra harada və hansı qiymətə satmağı dövlət deyil, azad bazar və bazar rəqabəti müəyyən etməlidir.

Mühafizəkarlar bu fonda hesab edirdilər ki, yalnız seçilmiş insanların dar dairəsi dövləti idarə etmək, sosial dəyərləri müəyyən etmək və iqtisadi prosesləri tənzimləmək iqtidarındadır. Əks təqdirdə, onların fikrincə, icazəliyin çilgün elementi yolundakı hər şeyi süpürür. Amma bu yaşayışın yanlış olduğunu tarix üzə çıxardı. Cəmiyyətlər dəyişdi, liberalizm və mühafizəkarlıq haqqında təsəvvürlər dəyişdi.

Əgər əvvəlcə liberalizm gücsüz çoxluğun hər şeyə qadir olan azlığın tiranlığından müdafiəsi idisə, bu gün inkişaf etmiş ölkələrdə vətəndaş hüquqlarının təntənəsi dövründə liberalizm imkansız və gücsüz azlığın müdafiəsində dayanır. Mühafizəkarlar isə mövcud status-kvonun saxlanması tələfdardır, çoxluğun hüquq və imkanlarında üstünlükləri müdafiə edirlər. İlk liberallar azad bazarları, aşağı vergiləri və dövlət tənzimlənməsinə qarşı çıxış edirdilər.

Müasir liberallar varlılara və korporasiyalara yüksək vergilərin qoyulmasını və dövlət tənzimlənməsinin ictimai mal-ların varlı çoxluqdan əlverişsiz azlığa yenidən bölüşdürülməsini müdafiə edirlər. İlk mühafizəkarlar güclü azlıq üçün müxtəlif imtiyazların, çoxluq üçün isə yüksək vergilərin saxlanması tələfdarı olaraq bazar azadlığına qarşı çıxırdılar.

dən məcəllənin qəbulu ilə "Antiinhisar fəaliyyəti haqqında", "Haqsız rəqabət haqqında", "Təbii inhisarlar haqqında" qanunlar və digər hüquqi aktlar yeni, vahid hüquqi sənəddə birləşdirilmiş olacaq. Rəqabət Məcəlləsinin qəbul olunması ölkə iqtisadiyyatının inkişafı, biznes mühitinin əlverişliliyinin artırılması, azad sahibkarlığın təşviqi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etməklə, ölkədə sahibkarların sağlam rəqabət şəraitində fəaliyyətinin hüquqi əsaslarını müəyyən edəcək. Yeni məcəllə, eyni zamanda istehlakçılarının hüquqlarının müda-

bulardır: global miqyasda bazarlara və rəqabətə planetar baxış; dünya bazarlarının bölünməsi; şirkətlərin maraqlarını təşviq etmək üçün müxtəlif faktorlardan istifadə etmək.

Böyük dövlətlər öz transmilli korporasiyalarını fəal şəkildə dəstəkləyirlər, bu da öz növbəsində onların beynəlxalq fəaliyyətinə gətirib çıxarır. Hazırda dünya iqtisadiyyatının əsasını transmilli korporasiyalar təşkil edir. Onların fəaliyyətinin mənfəi təsirlərinə qarşı çıxmaq üçün Azərbaycan kimi əhəli az olan ölkələrdə yerli şirkətlər milli

Yerli maliyyə və sənaye qruplarından qabaqcıl texnologiyalara və müasir idarəetməyə malik real transmilli korporasiyalar yaratmaq lazımdır. Öz maliyyə sənaye qruplarını hər cür formada başqa ölkələrin bazarlarına çıxarmaqla, xarici iqtisadi siyasətini daim buna yönəltməklə dövlət öz təsir dairəsini genişləndirə və dünya iqtisadiyyatında əhəmiyyətini artırmağa biləcək. Azərbaycan bu istiqamətdə addımlar atır və SOCAR bunun ən yaxşı nümunələrindən biridir. Beləliklə, tarixin yeni mərhələsində bezi hallarda dövləti iqtisadiyyatın əsas sahələrinə qaytarmaq lazımdır. Lakin bu, sovet tipli sosialist dövlətin deyil, həm ölkə daxilində, həm də xaricdə bazar şəraitində rəqabət apara bilən dövlətin qaydışı olmalıdır. Qloballaşma şəraitində qapalı iqtisadiyyat yaratmaq qeyri-mümkün və lazımsızdır. Bu o deməkdir ki, yerli müəssisələr həm ölkə daxilində, həm də xaricdə xarici şirkətlərlə rəqabət aparmalıdır. Eyni zamanda qloballaşma və informasiya texnologiyalarının inkişafı bizə global bazarda işləmək imkanı verir.

İqtisadiyyatın liberal inkişafı Azərbaycanı daha qüdrətli ölkəyə çevirir

Müasir mühafizəkarlar azad bazarları, minimal dövlət tənzimlənməsini və aşağı vergiləri müdafiə edirlər.

Bu gün əsl seçim liberalizmlə mühafizəkarlıq arasında deyil, sosial arxaizmlə liberalizmin qorunması arasındadır. Bu mənada Azərbaycanın ötən əsrin son dekadasında düşdüyü vəziyyət xüsusi qeyd edilməlidir. SSRİ-nin dağılmasından sonra müxtəlif dövrlərdə müxtəlif ölkələr fərqli qərarlar qəbul etdilər: bəziləri cəmiyyəti modernləşdirməyə, digərləri isə mövcud sosial münasibətləri qorumağa çalışdılar. Azərbaycan 1993-cü ildən etibarən liberal iqtisadiyyat sığrayışlı keçid etdi.

Dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsinin minimumlaşdırılması bu gün də davam edir. Düzdür, dövlət müəyyən funksiyaları saxlayır və onları yerinə yetirir, digər tərəfdən isə xüsusən də bazarın liberallaşdırılması həyata keçirilir. Azərbaycan növbəti dövrlərdə iqtisadiyyatda sahibkarın payının və rolunun artırılmasına nail olmaq niyyətindədir. Bu baxımdan bazarın tamamilə liberallaşması, monopoliyanın tamamilə minimumlaşdırılması, dövlət satınalmalarının təkmilləşdirilməsi və rəqabətin təmin edilməsi çox vacibdir.

Azərbaycanda Rəqabət Məcəlləsinin qəbulu üçün atılan addımlar da bunu təsdiq edir. Xatırladaq ki, ölkə prezidentinin qanunvericilik təşəbbüsü ilə Milli Məclisə Rəqabət Məcəlləsinin layihəsi daxil olub. Məcəllə 12 fəsil 84 maddədən ibarətdir. Sözügə-

fiesini, məhsul və xidmətlərin keyfiyyətinin daha da artırılmasını hədəfləyir.

İndi tarixin əsas hərəkətverici qüvvəsi dövlətlər arasında rəqabətdir

Dövlətin rolunun azalması ilə bağlı proqnozlar baxmayaraq, aydındır ki, XXI əsrdə suveren ölkələr global prosesin əsas oyunçuları olaraq qalırlar. Başqa sözlə, tarixin əsas hərəkətverici qüvvəsi dövlətlər arasında rəqabətdir. Düzdür, dünya iqtisadiyyatında mahiyyətə inkişaf etmiş ölkələrin milli şirkətləri olan transmilli korporasiyaların mövqə və maraqları üstünlük təşkil edir. Bu günə qədər onlar global sənaye istehsalının yarısına nəzarət edirlər. Onların fərqləndirici xüsusiyyətləri

iqtisadiyyatın miqyasına uyğun fəaliyyət qura bilməlidirlər. Bu, o deməkdir ki, dövlət onları idarə etməkdən, fəaliyyətlərini tənzimləməkdən geri çəkilməz. Hər bir maliyyə-sənaye qrupu və ya iri korporasiya üçün dövlət bu biznesdə öz maraqlarının nədən ibarət olduğunu, onun mülkiyyət payı və ayrılması vəsaitlərin necə istifadə olunduğuna qərar verməlidir. Milli məqsədlərin həyata keçirilməsində iştirak edən maliyyə sənaye qrupları bu qruplarda mövcud olan dövlət mülkiyyətinin payına əsaslanaraq dövlətin himayəsi və nəzarəti altında olmalıdır. Gələcəkdə dövlət yüksək texnologiyalar sahəsində maliyyə və sənaye qruplarının inkişafına kömək etməlidir.

sadiyyatın əsas sahələrinə qaytarmaq lazımdır. Lakin bu, sovet tipli sosialist dövlətin deyil, həm ölkə daxilində, həm də xaricdə bazar şəraitində rəqabət apara bilən dövlətin qaydışı olmalıdır. Qloballaşma şəraitində qapalı iqtisadiyyat yaratmaq qeyri-mümkün və lazımsızdır. Bu o deməkdir ki, yerli müəssisələr həm ölkə daxilində, həm də xaricdə xarici şirkətlərlə rəqabət aparmalıdır. Eyni zamanda qloballaşma və informasiya texnologiyalarının inkişafı bizə global bazarda işləmək imkanı verir.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap edilir.